

УДК: 378:37.091.33:004+316.454.5

Ольга Антонівна Копусь,
 доктор педагогічних наук, професор,
 перший проректор з навчальної та науково-педагогічної роботи,
 Державний заклад «Південноукраїнський національний
 педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
 вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

Статтю присвячено висвітленню проблеми формування культури професійного спілкування майбутніх учителів, методики проведення занять з навчальної дисципліни «Культура української мови» з використанням інтерактивних засобів навчання, що впливають на формування означеного феномена. Стан сформованості в майбутніх учителів культури професійного спілкування було визначено за комунікативним (наявність комунікативних умінь, умінь вербальної і невербальної комунікації), поведінковим (наявність умінь емоційної саморегуляції, наявність творчості), особистісним (наявність толерантності, емпатії) критеріями. Експериментальна методика містила використання на навчальних заняттях бесід, дискусій, інтерактивних вправ, ігор, конкурсів, що позитивно вплинули на формування культури професійного спілкування майбутніх учителів.

Ключові слова: майбутні вчителі, культура професійного спілкування, експериментальна методика, культура української мови, інтерактивні методи навчання.

Формування культури спілкування є нагальною проблемою підготовки майбутніх учителів, оскільки їхня професійна діяльність пов'язана з комунікацією з різними суб'єктами освітнього процесу (учнями, батьками, адміністрацією, представниками різноманітних організацій тощо). На жаль, реалії сьогодення свідчать про те, що не лише випускники закладів середньої освіти не вміють організувати успішну комунікацію, а й студенти. Це почасти викликає в них відчуття невпевненості, безпорадності під час навчання в закладах вищої освіти. Актуальність формування культури професійного спілкування зумовлена тим, що вчитель повинен не лише навчати майбутніх учнів свого предмета, а й уміти організувати їхню взаємодію під час уроків, використовуючи бесіди, дискусії, що впливає на розвиток пізнавальних здібностей і формування особистісних якостей школярів, чого неможливо досягти, якщо сам учитель не вміє здійснювати таку комунікацію. Отже, у професійній підготовці належна увага повинна бути приділена формуванню в майбутніх учителів культури професійного спілкування як складника професійної й загальної культури. Важливу роль у цьому процесі, на нашу думку, відіграють інтерактивні методи навчання, що зорієнтовані на оволодіння студентами необхідними вміннями організації та здійснення успішної комунікації.

Слід зазначити, що проблема культури професійного спілкування завжди привертала увагу науковців, що здійснюють дослідження в галузі професійної педагогіки. Так, окремим аспектам професійного спілкування майбутніх учителів присвячено праці В. Андрушенка, Н. Бабич, Н. Колетвінової, Н. Крилової, В. Леонтєва, О. Леонтєва, А. Мудрика, В. Чайки та ін.; питання формування комунікативних умінь досліджували О. Бодальов, О. Дубовська, А. Годлевська,

А. Капська, Л. Карамушка, Л. Савенкова та ін.

На доцільності впровадження інтерактивних методів навчання в освітній процес наголошували Л. Варзацька, Л. Кратасюк, Т. Назарова, О. Пехота, Л. Пироженко, О. Пометун, С. Сисоєва, Н. Суворова та ін.

Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених питанням професійно-педагогічного спілкування, проблема формування культури професійного спілкування майбутніх учителів залишається актуальною.

Мета статті полягає у висвітленні проблеми формування культури професійного спілкування майбутніх учителів, методики проведення занять з навчальної дисципліни «Культура української мови» з використанням інтерактивних засобів навчання, що впливають на формування означеного феномену.

Для діагностики стану сформованості в майбутніх учителів культури професійного спілкування було застосовано: тест оцінки комунікативних умінь (Н. Фетіскін), тестові завдання «Мовленнєва грамотність» (авторська розробка); тест «Про що говорять Вам міміка і жести?» (І. Шавкун), діагностика «емоційного інтелекту» (Н. Холл), тест «Сформованість творчого стилю діяльності» (Н. Вишнякова), експрес-питальник «Індекс толерантності» (Г. Солдатова та ін.), діагностика здатності до емпатії (Є. Рогов).

Культура професійного спілкування є невід'ємним складником професійної і загальної культури вчителя, оскільки процес навчання і виховання школярів ґрунтується насамперед на взаємодії. Отже, учитель повинен володіти не лише ґрунтовними предметними знаннями, а й вміннями організації конструктивної взаємодії з учнями, в основі якої лежать вміння та навичками спілкування. Формуванню культури професійного спілкування необхідно приділяти увагу під час навчання студентів у педагогічних закладах вищої

освіти.

Зазначимо, що в науковий обіг термін «культура спілкування» було введено Т. Чмут, яка розглядала його як «наявні в суспільстві і житті людини форми творіння спілкування, систематизація та реалізація його форм, способів і засобів відповідно до ієрархії цінностей і настанов» (Чмут, 1999 : 212). Розглядаючи культуру професійного спілкування, Н. Колетвінова визначає її як «поєднання інформаційної, інтерактивної, перцептивної та емоційної функцій спілкування» (Колетвінова, 1999 : 34). Як складну інтегральну якість, що синтезує перцептивні та комунікативні вміння, детермінується професійно ціннісними орієнтаціями і визначає ефективність професійної взаємодії визначає культуру професійного спілкування В. Лівенцова (Лівенцова, 2002).

Не можна не погодитись із тим, що для досягнення високого рівня культури спілкування майбутні вчителі під час навчання мають систематично працювати над своїм мовленням, манерою спілкування, розвивати свої комунікативні здібності й уміння, навчатися стримувати свої емоції та почуття, будувати взаємини з учнями на основі поваги та рівнопартнерства (Дусь, 2008). Аналогічну думку висловлює О. Околович, додаючи при цьому, що для формування культури професійного спілкування студентів педагогічних ЗВО вагомими є розвиток толерантності; удосконалення самоконтролю, особливо у стресових ситуаціях; тренування вміння «читати співрозмовника», відчувати його емоційний стан; сприяння розвитку здатності відчувати почуття і психологічний стан іншого тощо (Околович, 2013). Цілком погоджуючись із авторами, наголосимо на тому, що в процесі професійного спілкування суттєвого значення набуває творче вчителя ставлення до здійснення педагогічної діяльності, емпатія, без яких неможливо здійснювати комунікативну взаємодію з учнями.

В аспекті започаткованого дослідження цінним є твердження Т. Чмут, що вагомим складником культури професійного спілкування є культура мовлення, яка виражається багатством словника, досконалим володінням способами поєднання слів у речення, умінням розрізняти нейтральні й стилістично марковані мовні одиниці, недопущенням стильового й експресивного дисонансу, фонетико-інноваційною виразністю (зокрема володіння темпом, ритмом, силою голосу) тощо (Чмут, 2002).

Культура професійного спілкування, наголошує В. Лівенцова, пов'язана з навичками сприйняття іншої людини, сприйняття вербальної й невербальної інформації (перцепція); передачі інформацію, почуття партнера по спілкуванню (комунікація); взаємодіяти в процесі професійного спілкування (інтеракція) (Лівенцова, 2002).

На підставі вищезазначеного, культуру професійного спілкування майбутнього вчителя розуміємо як складне інтегральне утворення особистості, що характеризується володінням культури мовлення, комунікативними вміннями,

уміннями розуміти власний емоційний стан і емоції школярів, використовувати невербальну комунікацію, організовувати творчу взаємодію з учнями на засадах толерантності та емпатії.

Ми цілком згодні з О. Околович у тому, що під час формування культури професійного спілкування майбутніх учителів педагогічно доцільним є поєднання традиційних та інноваційних технологій, спрямованих на досягнення культури професійного спілкування; урахування індивідуальних якостей суб'єктів освітнього процесу в організації діяльності; активізація спонукальних мотивів до творчого самовираження педагога (Околович, 2013). На нашу думку, важливу роль у професійній підготовці майбутніх учителів має застосування в освітньому процесі інтерактивних методів навчання, що передбачають створення ситуацій, максимально наближених до майбутньої професійної діяльності, і які забезпечують активність студентів під час проведення навчальних занять.

Досліджуючи активність студентів в освітньому процесі, учені (К. Абульханова, В. Сластьонін та ін.) тлумачать її як інтенсивну діяльність і практичну підготовку в процесі навчання й формування знань та навичок, уміння застосовувати їх у конкретних ситуаціях, тобто активність у навчанні є умовою свідомого засвоєння знань, умінь та навичок (Самігін, 1998 : 173–178).

Сутність інтерактивного навчання, на думку С. Зінченко, полягає саме в тому, що освітній процес відбувається за умов постійної активної взаємодії всіх студентів і умовно розподіляє інтерактивні технології на чотири групи: парну (робота суб'єкта з педагогом чи однолітками один на один), фронтальну (викладач навчає одночасно групу суб'єктів), групову або кооперативну (усі суб'єкти навчають один одного), індивідуальну (самостійну роботу суб'єкта).

Завдяки процесам активізації взаємодії майбутніх учителів під час навчальних занять у них формується нестандартне, нешаблонне мислення. На думку автора, це зумовлено тим, що освітній процес становить собою систему педагогічних ситуацій, які безперервно змінюються і викликають необхідність забезпечити відповідне гнучке, інтенсивне, концептуально багате професійне мислення педагога (Зінченко, 2015).

Застосування інтегративних методів навчання сприяє виробленню в студентів навичок майбутньої поведінки в колективі, умінь працювати з людьми, розуміти їхню психологію, засвоювати той чи той стиль спілкування. При цьому, зазначає М. Бондаренко, уміння колективної діяльності дають змогу майбутнім учителям адекватно використовувати набуті знання й навички, творчо застосовувати засоби професійної педагогічної діяльності під час виконання завдань у різноманітних умовах (Бондаренко, 1979).

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових, симуляційних ігор, проведення дебатів, дискусій, спільне розв'язання

проблеми на підставі аналізу відповідної ситуації. Інтерактивне навчання ефективно сприяє створенню атмосфери співробітництва і сприятливого мікроклімату для розвитку самодостатньої особистості. Постійне проведення інтерактивних занять забезпечує значне покращання комунікаційних навичок студентів, вони навчаються: спілкуватися з різними людьми, висловлювати альтернативні думки, ухвалювати виважені рішення, брати участь у дискусіях. Під час інтерактивного навчання студенти вчаться бути демократичними, вільно спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, ухвалювати продумані рішення (П'яст, Горчинська, 2010).

Використання на заняттях інтерактивних методів навчання (проблемні лекції, семінари-дискусії, рольові і ділові ігри, імітаційне моделювання педагогічних ситуацій), на думку М. Євтуха, розвивають не лише знання в майбутніх фахівців, активізують і загострюють сприймання матеріалу, а й сприяють створенню невимушеної, неформальної обстановки на заняттях, відвертих, доброзичливих і довірливих стосунків між студентами і викладачами, дають змогу програвати конкретні педагогічні ситуації, формують уміння встановлювати контакти, виявляти доброзичливе ставлення до вихованців, а також дозволяють вивчати й узагальнювати досягнення педагогічної науки та шкільної практики, поновлювати, поглиблювати зміст і технології навчання студентів, спрямованого на формування культури професійного спілкування (Євтух, 2002 : 172).

Моделювання майбутніми вчителями різноманітних аспектів професійної діяльності забезпечує умови комплексного використання їхніх знань з лінгвометодики, удосконалення рідної мови в аспекті професійно-педагогічного спілкування та більш повне оволодіння мовою як предметом викладання (Вишнякова, 1995 : 56).

Зазначимо, що довготривалі спостереження під час навчальних занять зі студентами виявили, що вони не вміють спілкуватися на професійному рівні, порушують норми сучасної української літературної мови, не опановують своїх емоцій під час спілкування, не вміють довести власну думку, а подекуди просто бояться її висловлювати тощо. Це свідчить про необхідність проведення цілеспрямованої роботи з майбутніми вчителями щодо формування в них культури професійної спілкування.

До експериментальної роботи було залучено студентів філологічного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Стан сформованості в майбутніх учителів культури професійного спілкування визначався за комунікативним (наявність комунікативних умінь, умінь вербальної і невербальної комунікації), поведінковим (наявність умінь емоційної саморегуляції, наявність творчості), особистісним (наявність толерантності, емпатії) критеріями.

На констатувальному етапі експерименту було одержано такі результати сформованості

культури професійного спілкування: на високому рівні перебувало 5,6% майбутніх учителів, на достатньому рівні зафіксовано 12,3% студентів, задовільний рівень виявили 39,5% респондентів, низький рівень засвідчили 44,4% майбутніх учителів. Одержані результати засвідчили необхідність розроблення й запровадження в освітній процес експериментальної методики формування культури професійного спілкування майбутніх учителів, реалізація якої здійснювалася в межах навчальної дисципліни «Культура української мови» і передбачала використання інтерактивних засобів навчання.

До курсу навчальної дисципліни було введено модуль «Культура професійного спілкування вчителя-словесника», заняття якого були спрямовані на формування розвитку виокремлених показників означеного феномена.

Зокрема, зі студентами було проведено лекцію у форматі полілогу, де з'ясовано сутність понять «культура мовлення», «професійне мовлення», розглянуто функції спілкування, рівні спілкування: (маніпулювання, конкуренція або суперництво, співробітництво) визначено роль культури професійного мовлення в педагогічній діяльності вчителя-словесника. Відзначимо, що студенти одностайно наголошували на тому, що вчитель повинен володіти культурою професійного спілкування, особливо філолог, проте досвід їхнього шкільного життя свідчить про те, що, на жаль, учителі не вповні володіють літературною українською мовою, уживають російські аналогі, що негативно позначається й на тому, що учні також «перекручують» українську мову, не вміють дібрати доречних слів, оскільки їм бракує словникового запасу, їхнє мовлення відрізняється емоційною бідністю, або, навпаки, перенасиченістю емоцій, що заважає учням засвоювати навчальний матеріал.

Практичні заняття модуля були спрямовані на формування і розвиток виокремлених показників культури професійного спілкування майбутніх учителів. Для цього було використано інтерактивні вправи, рольові і ділові ігри, конкурси тощо.

Так, для формування комунікативних умінь зі студентами було проведено засідання круглого столу «Як зацікавити школярів вивченням української мови?», дискусію «Чому ми неправильно говоримо?», програвалися ситуації, що містили бар'єри нерозуміння (фонетичний, семантичний, стилістичний, логічний), аналіз комунікативних ситуацій тощо.

На інших практичних заняттях виконано вправи «Коректор», «Ефективне спілкування», «Бесіда», «Відшукай слово», «Зайве слово», «Знайди пару», «Звернення», «Ефективне спілкування», «Бесіда», «Передай одним словом», «Зустріч», «Інтерв'ю», «Прохання – відмова», «Покажи прислів'я», конкурс знавців української мови (формування умінь вербальної і невербальної комунікації), «Неприємна розмова», «Вгадай емоцію», «Зобрази емоцію», «Емоції героїв казки»

(уміння розуміння й володіння емоціями), «Діалог колег», «Усі ми різні», «Давайте порозуміємось», «Я-Ти-повідомлення» (формування толерантності та емпатії), виконання яких вимагало прояву фантазії і творчості студентів (формування потреби в творчій самореалізації).

Проведення повторного зрізу після впровадження експериментальної методики виявило значні позитивні зрушення в результатах стану сформованості культури професійного спілкування

майбутніх учителів-словесників. Так, високого рівня досягли 25,8% студентів, достатнього – 31,8% майбутніх учителів, на задовільному рівні було виявлено 31,7% респондентів, на низькому залишилося 8,7% майбутніх учителів. Наочно динаміку сформованості культури спілкування майбутніх учителів на констатувальному і прикінцевому етапах дослідження подано на рисунку.

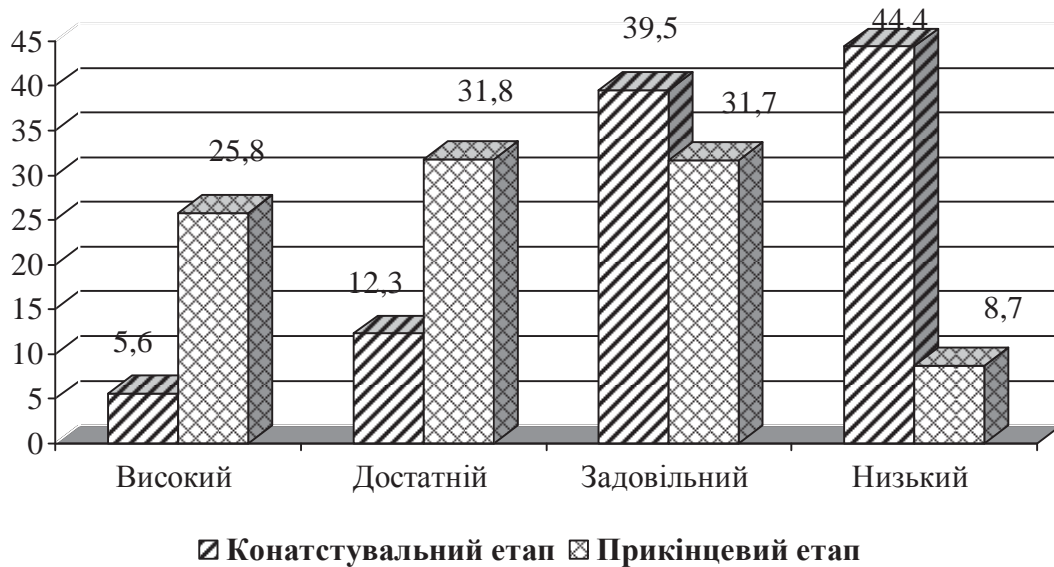

Рис. Динаміка сформованості культури спілкування майбутніх учителів-словесників на констатувальному і прикінцевому етапах дослідження

Як видно з рисунку, на високому рівні результати сформованості культури професійного спілкування студентів збільшилися на 20,2%, на достатньому рівні – на 19,5 %, на задовільному зменшилися на 7,8%, на низькому – на 35,7%.

Результати одержаних даних дають змогу дійти висновку щодо доцільності впровадження в освітній процес підготовки майбутніх учителів експериментальної методики формування культури

професійного спілкування з використанням інтерактивних методів навчання. Перспективу подальших наукових розвідок убачаємо розробці методики формування риторичних умінь майбутніх учителів, що сприятиме вдосконаленню педагогічної майстерності, умінь культури професійного спілкування в освітньому процесі педагогічних закладів вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

Бондаренко М. П. Організація і виховання студентського колективу. Київ: Вища школа, 1979. 69 с.

Вишнякова Н. Ф. Креативная психопедагогика. Психология творческого обучения. Минск, 1995. 239 с.

Дусь Н. А. Формування культури педагогічного спілкування у студентів гуманітарно-педагогічного коледжу: дис... канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2008. 200 с.

Євтух М. Б. Сучасні тенденції професійної підготовки вчителя. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та вузі*. Рівне, 2002. Вип. 3. С. 170–175.

Зінченко С. В., Веселківський Р. Б., Сукач С. В. Формування культури спілкування у процесі професійної підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів. *Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід,*

проблеми, перспективи: Київ–Львів, 2015. Вип. 4. С. 137–140.

Колевтінова Н. Д. Формирование профессиональной коммуникативности студентов на языковых факультетах педвузов: дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Казань, 1999. 338 с.

Лівенцова В. А. Формування культури професійного спілкування у майбутніх менеджерів невиробничої сфери: дис.. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2002. 212 с.

Околович О. В. Теоретичні аспекти формування культури професійного спілкування майбутніх педагогів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Ужгород, 2013. Вип. 27. С. 127–129.

П'яст Н. Й., Горчинська Л. В., Ігри як один із методів навчання на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням). URL: http://conf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/Pyast_Gorchynska.php. Дата звернення: 25.06.2018.

Педагогіка і психологія вищої школи / Под ред. С. И. Самыгина. Ростов-н/Д.: Феникс, 1998. 526 с.

Чмут Т., Чайка Г., Лукашевич М., Осечинська І. Етика ділового спілкування: курс лекцій. Київ: МАУП, 1999. 206 с.

REFERENCES

Bondarenko, M.P. (1979). *Orhanizatsiia i vykhovannia studentskoho kolektivu [Organization and formation of students' team]*. Kyiv: Vyscha shkola [in Ukrainian].

Vishnyakova, N.F. (1995). *Kreativnaya psikhopedagogika. Psikhologiya tvorcheskogo obucheniya [Creative Psycho-pedagogy. Psychology of creative learning]*. Minsk [in Russian].

Dus, N.A.(2008). *Formuvannia kultury pedahohichnoho spilkuvannia u studentiv humanitarno-pedahohichnoho kolledzhu [Formation of the culture of pedagogical communication among the students of the humanitarian and pedagogical college]*. *Candidate's thesis*. Vinnytsia [in Ukrainian].

Ievtukh, M.B. (2002) *Suchasni tendentsii profesiinoi pidhotovky vchytelia [Modern tendencies in teacher training]*. *Psykhologo-pedahohichni osnovy humanizatsii navchalno-vykhovnoho protsesu v shkoli ta vuzi – Psychological and pedagogical bases of humanization of educational process at school and University*. (Vol. 3), ((pp. 170–175). Rivne [in Ukrainian].

Zinchenko, S.V. & Veselkivskiy R.B. & Sukach S.V. (2015). *Formuvannia kultury spilkuvannia u protsesi profesiinoi pidhotovky studentiv vyshchychk pedahohichnykh navchalnykh zakladiv [Formation of the communication culture in the process of professional training targeted to the students of higher pedagogical educational institutions]*. *Informatsiino-komunikatsiini tekhnologii v suchasni osviti: dosvid, problemy, perspektyvy – Information and communication technologies in modern education: experience, problems, prospects*. (Vol. 4), (pp. 137–140). Kyiv-Lviv [in Ukrainian].

Koletvinova, N.D. (1999). *Formirovaniye professionalnoy kommunikativnosti studentov na*

Чмут Т. К. Шляхи розвитку культури спілкування студентів вищих навчальних закладів : навч. посіб. Київ: Основа, 2002. 380 с.

yazykovykh fakultetakh pedvuzov [Formation of students' professional communicativeness at the linguistic departments of pedagogical universities]. *Candidate's thesis*. Kazan [in Russian].

Liventsova, V.A. (2002). *Formuvannia kultury profesiinoho spilkuvannia u maibutnikh menedzheriv nevyrobnochoi sfery [Formation of the professional communication culture intended for the future managers of the non-manufacturing sphere]*. *Candidate's thesis*. Ternopil [in Ukrainian].

Okolovych, O.V. (2013). *Teoretychni aspekty formuvannia kultury profesiinoho spilkuvannia maibutnikh pedahohiv [Theoretical Aspects of Creation of the Future Teachers' of Professional Communication Culture]*. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific Bulletin of Uzhhorod national University*. (Vol. 27), (pp.127–129). Uzhhorod [in Ukrainian].

Piast, N.Y. & Horchynska, L.V. (2010). *Ihry yak odyin iz metodiv navchannia na zaniattiakh z ukrainskoi movy (za profesiinym spriamuvanniam) [Games as one of the teaching methods at the Ukrainian lessons (on profession-oriented basis)]*. Retrieved from http://conf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/Pyast_Gorchynska.php [in Ukrainian].

Pedagogika i psikhologiya vysshey shkoly [Pedagogy and psychology of higher school] (1998). Rostov-n/D.: Feniks [in Russian].

Chmut, T. & Chaika, H. & Lukashevych, M. & Osechynska I. (1999). *Etyka dilovoho spilkuvannia [Ethics of business communication]*. Kyiv: MAUP [in Ukrainian].

Chmut, T.K. (2002). *Shliakhy rozvytku kultury spilkuvannia studentiv vyshchychk navchalnykh zakladiv [The Ways to develop the communication culture of university students]*. Kyiv : Osнова [in Ukrainian].

Ольга Антоновна Копусь

доктор педагогических наук, профессор,
первый проректор по учебной и научно-педагогической деятельности,
Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского,
ул. Старопортофранковская, 26, г. Одесса, Украина

ФОРМИРОВАНИЕ КУЛЬТУРЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБЩЕНИЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ СРЕДСТВАМИ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ

Формирование культуры общения является насущной проблемой подготовки будущих учителей, потому что их профессиональная деятельность связана с коммуникацией с различными субъектами образовательного процесса (учениками, родителями, администрацией, представителями разных организаций и т.д.). Цель статьи заключается в освещении проблемы формирования культуры профессионального общения будущих учителей, методики проведения занятий учебной дисциплины «Культура украинской речи» с использованием интерактивных методов обучения, влияющих на формирование указанного феномена.

Состояние сформированности у будущих учителей культуры профессионального общения

определялось по коммуникативному (наличие коммуникативных умений, умений вербальной и невербальной коммуникации), поведенческому (наличие умений эмоциональной саморегуляции, наличие творчества), личностному (наличие толерантности, эмпатии) критериям. Для диагностики указанных показателей использовались: тест оценки коммуникативных умений (Н. Фетискин), тестовые задания «Речевая грамотность» (авторская разработка); тест «О чем говорят Вам мимика и жесты?» (И. Шавкун), диагностика «эмоционального интеллекта» (Н. Холл), тест «Сформированность творческого стиля деятельности» (Н. Вишнякова), экспресс-опросник «Индекс толерантности» (Г. Солдатова и др.), диагностика способности к эмпатии (Е. Рогов).

Экспериментальная методика содержала использование во время занятий учебной дисциплины «Культура украинской речи» бесед, дискуссий, интерактивных упражнений, игр, конкурсов и др., влияющих на формирование культуры профессионального общения будущих учителей. Результаты заключительного этапа исследования засвидетельствовали, что внедрение в образовательный процесс экспериментальной методики способствовало формированию культуры профессионального общения студентов, что проявилось в положительной динамике в уровнях сформированности указанного феномена по сравнению с начальным этапом.

Ключевые слова: будущее учителя, культура профессионального общения, экспериментальная методика, культура украинской речи, интерактивные методы обучения.

Olga Kopus,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
First Vice-rector for educational, scientific and pedagogical work,
State institution “South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky”,
26 Staroportofrankivska Str., Odesa, Ukraine

FORMATION OF THE FUTURE TEACHERS' CULTURE TO PROFESSIONALLY COMMUNICATE BY MEANS OF INTERACTIVE TEACHING METHODS

Formation of the communication culture is an urgent problem arising in the process of the future teachers' training, since their professional activities are connected with communication with various subjects of the educational process (students, parents, administration, representatives of various organizations, etc.). The purpose of the article is to highlight the problem regarding the formation the future teachers' culture to professionally communicate, methods of training in the discipline “Culture of the Ukrainian language” using interactive learning tools that facilitate the formation of the designated phenomenon.

The state of the future teachers' proficiency in the culture of professional communication was determined according to the communicative (presence of communicative skills, skills of verbal and nonverbal communication), behavioural (presence of skills of emotional self-regulation, presence of creativity), personal (tolerance, empathy) criteria. In order to diagnose the above mentioned indicators we used the education tools, as follows: an assessment test of communicative skills (N. Fetiskin), the test tasks “Speech Literacy” (author's development); the test “What do facial expressions and gestures imply?” (I. Shavkun), the diagnosis of “emotional intelligence” (N. Hall), the test “The proficiency in the creative style of activity” (N. Vyshniakova), the express-questionnaire “Index of Tolerance” (H. Soldatova and others), diagnostics of empathy (Ye. Rogov).

The experimental methods included the use of conversations, discussions, interactive exercises, games, competitions, etc. that facilitated the formation of the future teachers' culture to professionally communicate during the courses of the academic discipline “Culture of the Ukrainian language”. The results of the final stage of the study showed that the introduction of the experimental methods into the educational process contributed to the formation of the students' culture to professionally communicate due to the initiated training course, which manifested itself in the positive dynamics within the proficiency levels of the formed phenomenon in comparison with the initial stage.

Key words: future teachers, culture of professional communication, experimental methods, Culture of the Ukrainian language, interactive methods of teaching.

Рекомендовано до друку: 11.08.2018 р.